KANSALAISOPISTOJEN LIITTO KoL
MEDBORGARINSTITUTENS FÖRBUND MiF ry

KIRJALLINEN ASIANTUNTIJALAUSUNTO

5.11.2019

Eduskunta
Sivistys- ja tiedejaosto

Asia HE 29/2019 vp Hallituksen esitys eduskunnalle valtion talousarvioksi vuodelle 2020
Viite Lausuntopyyntö 25.10.2019
Teema Vapaan sivistystyön resurssit ja sen rooli ja resurssit mm. maahanmuuttajien koulutuksessa

Kansalaisopistojen liitto iloitsee voimassa olevan hallitusohjelman panoksesta muun muassa kansalaisten perustaitojen vahvistamiseen ja osaamisen kehittämiseen sekä maahanmuuttajien aktiiviseen kotoutumiseen ja työllistymiseen.

Elinikäisen oppimisen periaatteeseen toimintansa jo 120 vuoden ajan perustaneet, yhteiskunnan eheyttä, tasa-arvoa, ekososiaalista sivistystä ja aktiivista kansalaisuutta tukevaa koulutusta järjestävät kansalaisopistot ovat mielellään mukana näiden tärkeiden päämäärien edistämisessä.

Edistämiseen tarvitaan kuitenkin kestävää, pitkäjänteistä, selkeän yksiselitteistä ja ennakoitavaa rahoitusjärjestelmää. Järjestelmään voi kuulua niin perusrahoituksen suoritteita kuin vaihtuvia lisäsuoritteitakin erikseen määriteltyihin koulutuspoliittisiin tavoitteisiin, kuten aikuisten perus- ja digitaitojen kehittämiseen ja maahanmuuttajien koulutukseen.

Jatkuva oppiminen/osaamisen kehittäminen

Vuoden 2020 valtion talousarvioesitys sisältää vapaan sivistystyön osalta perusrahoituksen lisäksi 5 miljoonaa euroa jatkuvaan oppimiseen kertaluonteisena valtionavustuksena. Avustusta tultaneen jakamaan työllisyyttä ja työllistettävyyttä edistäviin hankkeisiin. Kansalaisopistojen liitto pitää tätä hyvänä lisäyksenä, mutta huomauttaa, että kertaluonteinen yhdelle vuodelle ja pelkästään työikäisille suunnattu lisäys jatkuvaan oppimiseen ei riitä. Jotta kaikenikäiset voivat osallistua ja käyttää sähköisiä julkisia palveluja kasvavassa määrin, myös ikäihmisten taitojen kehittämiseen ja digirohkeuteen pitää panostaa.

Hallitusohjelmassa tunnistetaan vaikeasti työllistyvät ryhmät kuten ikääntyneet, pelkän perusasteen koulutuksen varassa olevat, osatyökykyiset, vammaiset ja maahanmuuttajataustaiset. Opetushallituksen johdolla tehty ennakointityö puolestaan nostaa esille geneeristen taitojen ja yleisten opiskeluvalmiuksien merkitystä. Kansalaisopistot tarjoavat erilaisia matalan kynnyksen mahdollisuuksia näiden yhteiskunnallisesti merkittävien taitojen kehittämiseen. Perus- ja digitaitojen päivittäminen, oppimaan oppimisen kurssit ja työllisyyttä edistävät osaamiskokonaisuudet soveltuvat osaksi esimerkiksi kaiken ikäisten ammatillisia tutkintoja.

Koska jatkuvan oppimisen uudistamistyö on pitkäjänteistä eri oppilaitosten yhteistyötä paikallisesti, alueellisesti ja valtakunnallisesti, Kansalaisopistojen liitto tähdentää**,** että **asiaa ei korjata kertaluonteisella avustuksella, vaan tarvitaan pitkäjänteisempää strategista rahoitusta jatkuvan oppimisen aliedustettujen ryhmien osaamistarpeisiin vastaavien koulutusten kehittämiseen eri puolilla maata.**

Maahanmuuttajille suunnatut koulutukset

Maahanmuuttajien lukutaitokoulutuksessa otettiin käyttöön uusi järjestämis- ja rahoitusmalli vapaan sivistystyön oppilaitoksissa vuoden 2018 alussa. Kansalaisopistoissa mallista käytetään nimitystä UMAKO-koulutus (uusi maahanmuuttajakoulutus).

Mallissa on käytössä kaksi vaihtoehtoista reittiä eli ns. TE-toimistoreitti ja kuntareitti. Koulutuksessa keskitytään tällä hetkellä mallin pilotointivaiheessa kotoutumisajalla oleviin ja kotoutumissuunnitelman mukaisiin lukutaidon sekä suomen/ruotsin kielen opintoihin. Opinnot vahvistavat myös opiskelijoiden yhteiskunta- ja työelämäorientaatiota. Lukutaitokoulutusta järjestetään Opetushallituksen opetussuunnitelman perusteiden suositukseen pohjautuen. Kansalaisopistojen liitto teki suosituksesta myös oman käsikirjansa tukemaan erityisesti niitä opistoja, joissa tällaista koulutusta ei ollut järjestetty aikaisemmin.

Hallitusohjelmassa linjataan, että kotoutumista kehitetään eduskunnan tarkastusvaliokunnan mietinnön (01/2019) pohjalta. Tarkastusvaliokunnan mietinnössä puolestaan esitetään, että vapaan sivistystyön oppilaitosten, kuntien ja kolmannen sektorin osuutta kotoutumisessa tulee lisätä. Kansalaisopistoissa maahanmuuttajat osallistuvat vapaan sivistystyön lukutaitokoulutukseen, aikuisten perusopetukseen, vapaan sivistystyön koulutukseen ja työvoimapoliittiseen aikuiskoulutukseen.

Koska vapaan sivistystyön lukutaitokoulutus kehitettiin muutaman viikon työryhmätyöskentelyn tuloksena, on tärkeää tarkastella sitä useista eri näkökulmista ennen mallin mahdollista vakinaistamista vuoden 2020 aikana. Kansallinen arviointineuvosto tekee siitä tämänhetkisen tiedon mukaan kaksi erillistä selvitystä, joissa tarkastellaan muun muassa sitä, miten keskeiseksi kohderyhmäksi tarkoitettuja kotivanhempia on onnistuttu saamaan osallistumaan koulutukseen. Muita tärkeitä pilotointivaiheessa esille nousseita, tarkempaa tarkastelua vaativia näkökulmia ovat rahoituksen riittävyys, yhteistyö eri toimijoiden välillä (kunnat, TE-toimistot, oppilaitokset), opiskelijoiden ohjaus vapaan sivistystyön oppilaitoksiin ja ohjausresurssit opintojen aikana sekä rahoitusmallin joustavuus esimerkiksi uusille toimijoille kesken lukuvuoden ilmaantuvien ryhmien perustamisen mahdollistamiseen eri paikkakunnilla. Ei ole tarkoituksenmukaista, että tästä rahoituksesta muodostuu joillekin oppilaitoksille automaatio, koska opiskelijatkin muuttavat Suomen sisällä aktiivisesti ja kerääntyvät erityisesti suurimpiin kaupunkeihin.

Kansalaisopistojen liitto iloitsee siitä, että vapaan sivistystyön lukutaitokoulutusta on kuluvana vuonna käsitelty OKM:n, TEMin ja vapaan sivistystyön keskusjärjestöjen yhteisissä tapaamisissa keskinäisen vuoropuhelun ja yhteisymmärryksen lisäämiseksi. On tärkeää saada mallista mahdollisimman hyvin toimiva ja vaikuttava.

Vapaan sivistystyön lakimuutoksen tavoitteena oli, että vapaan sivistystyön valtionosuusrahoituksella järjestettävään maahanmuuttajien kotoutumiskoulutukseen ja

ohjaukseen saadaan 100% rahoitus, joka kattaa sekä koulutuksen valtionosuuden että opiskelijamaksujen osuuden. Maahanmuuttajien koulutukseen talousarvioesityksessä 2020 kohdennettu rahoitus (momentti 29.10.31, 4,9 M€) kattaa opiskelijamaksujen osuuden. Koulutuksen järjestäminen on tällä hetkellä siis riippuvaista siitä, missä määrin ylläpitäjä voi vähentää muuta vapaan sivistystyön koulutusta järjestääkseen maahanmuuttajille suunnattua koulutusta. Ennen mallin vakinaistamista pitää siis pohtia myös lukutaitokoulutuksen suoritteiden irrottamista perussuoritepohjasta eli normaalista vapaasta sivistystyöstä mikäli mallin halutaan laajentuvan ja skaalautuvan merkittävästi.

Lukutaitokoulutuksen pilotointivaiheen aikana on havaittu, että mahdollisuus kielen oppimiseen ja suomalaiseen yhteiskuntaan orientoivaan koulutukseen tulisi olla mahdollista myös niille, joiden kotoutumisaika on jo päättynyt ja jotka eivät ole - eri syistä - voineet osallistua riittävästi koulutukseen työllistyäkseen tai kotoutuakseen kokonaisvaltaisesti suomalaiseen yhteiskuntaan. Erityisen tärkeä kohderyhmä ovat jo pitkään Suomessa asuneet maahanmuuttajanaiset. Eduskunnan tarkastusvaliokunta edellytti mietinnössään, että hallitus ryhtyy viivytyksettä toimiin maahanmuuttajataustaisten naisten työllistämisen edistämiseksi ja katsoi, että heidät tulee asettaa kotouttamispalveluiden erityiseksi kohderyhmäksi.

Kotoutumisajan ylittäneiden koulutuspalvelujen turvaamiseksi tulee talousarviossa 2020 kohdentaa valtionavustusmuotoista määrärahaa vapaan sivistystyön oppilaitoksille kotoutumista edistävien koulutuksien järjestämiseksi. Jatkossa myös kotoutumisajan ylittäneiden koulutusta tulee voida järjestää edellä lukutaitokoulutuksen yhteydessä kuvatulla 100% valtionosuusrahoituksella.

SANNASIRKKU AUTIO
Sannasirkku Autio
Puheenjohtaja

JAANA NUOTTANEN
Jaana Nuottanen
Toiminnanjohtaja